Region Värmland

Dokumenttyp	Ansvarig verksamhet	Organisation	Version
Rutin	Smittskydd Värmland	Region Värmland	11
Dokumentägare	**Fastställare**	**Giltig fr.o.m.**	**Giltig t.o.m.**
Monika Carlson Smittskyddssjuksköterska	Anna Skogstam Smittskyddsläkare	2026-10-26	2028-10-25

Vattkoppor (varicellae) och bältros (herpes zoster)

Gäller för: Hälso- och sjukvård

 Tillämpa basala hygienrutiner.

Sjukdom

Vattkoppor (varicella zoster) orsakas av varicella-zostervirus. Efter genomgången sjukdom finns viruset kvar, vilande i nervceller i kroppen. Det kan reaktiveras senare i livet och ge upphov till bältros (herpes zoster) inom ett avgränsat hudparti motsvarande utbredningsområdet för en nerv. En person som aldrig haft vattkoppor har inte viruset vilande och kan därför heller inte få bältros.
Generaliserad (spridd) bältros innebär att bältrosblåsorna sprider sig generellt över kroppen. Det drabbar framför allt personer med kraftigt nedsatt immunförsvar.

Mer än 95 procent av personer uppvuxna i Sverige har haft vattkoppor. I subtropiskt eller tropiskt klimat förekommer dock inte vattkoppsinfektion i samma utsträckning vilket gör att personer uppvuxna i sådant klimat kan vara mer mottagliga för att få vattkoppor.

Smittvägar

- **Vattkoppor** sprids som luftburen smitta och genom dropp- och kontaktsmitta.
- **Bältros** sprids som en direkt- eller indirekt kontaktsmitta från blåsornas vätskeinnehåll.
- **Generaliserad bältros** är mer smittsam och handläggs därför som vattkoppor. Sprids som en direkt- eller indirekt kontaktsmitta men kan även spridas genom luftburen smitta.

Smittsamhet

- **Vattkoppor** har en inkubationstid på 10–21 dagar. Smittsamheten är mycket stor från en till två dagar innan sjukdomsdebut och så länge det uppstår nya blåsor, cirka en vecka.
- **Bältros** har låg smittsamhet och kan smitta så länge blåsorna vätskar. Person med bältros kan via kontaktsmitta smitta personer som inte har haft vattkoppor och ge dem vattkoppor.
- **Generaliserad bältros** har hög smittsamhet och kan smitta så länge blåsorna vätskar. Kan smitta personer som inte haft vattkoppor, via både kontaktsmitta och som luftburen smitta, och ge dem vattkoppor.

Patient med misstänkt vattkoppsinfektion eller generaliserad bältros ska handläggas omgående och får inte vänta i väntrum eller röra sig i andra allmänna utrymmen på vårdinrättningar.

Smittspårning

Vattkoppor och bältros är inte smittspårningspliktiga enligt smittskyddslagen. Inom vård och omsorg rekommenderas ändå smittspårning av vattkoppor och generaliserad bältros (inte av bältros) för att förhindra smittspridning inom vården och för att identifiera individer med risk för allvarlig sjukdom.

Vårdenheter där smittspårning bör genomföras:

- Avdelningar och mottagningar där gravida och nyfödda vistas, såsom MVC/BMM, BVC, specialistmödravården, kvinnokliniken och neonatalavdelning.
- Avdelningar och mottagningar där personer med gravt nedsatt immunförsvar vistas, till exempel hematologi, onkologi eller IVA.
- Smittspårning görs vanligtvis inte i primärvård och på akutmottagning men kan anpassas efter kontakt med smittskydd.

Ansvar för smittspårning:

- Smittspårning bör inledas av behandlande läkare snarast efter besked om positivt provsvar.
- Den vårdenhet där patienten vistats/vårdats ansvarar för smittspårningen. Har patienten vistats på flera olika avdelningar är det respektive enhet/avdelning som har ansvaret för sin avdelning.
- Avdelningschef/enhetschef har det primära ansvaret för kartläggning av såväl exponerade patienter som exponerad personal.
- Ansvarig läkare på avdelningen har det medicinska ansvaret.

Kontakta Smittskydd Värmland för råd och stöd gällande smittspårning.

Placering – slutenvård

- **Patient med vattkoppor eller generaliserad bältros** ska vårdas i isoleringsrum med sluss och separat ventilation. Märkning av vårdrum enligt rutin: Gul skylt.
- **Patient med bältros** ska i första hand vårdas på enkelrum med stängd dörr så länge blåsorna vätskar. Blåsorna bör om möjligt täckas. Kan eventuellt samvårdas under förutsättning att medpatient har anamnes på genomgången vattkoppsinfektion och inte har nedsatt immunförsvar.

Placering – öppenvård

- **Patient med vattkoppor eller generaliserad** bältros ska hänvisas direkt in på mottagningsrum, i första hand isoleringsrum med sluss. Ska inte vistas i allmänna utrymmen och väntrum.
- **Patient med bältros** får vistas i väntrum och allmänna utrymmen men bör i möjligaste mån hänvisas direkt in på mottagningsrum. Patient med **obehandlad bältros i hals- och ansikts-regionen** ska dock hänvisas direkt in på mottagningsrum och bör inte vistas i väntrum eller allmänna utrymmen.
- Patient som haft behandling för bältros i mer än tre dygn kan vistas i väntrum och allmänna utrymmen.

Patienthotellet

- Patient med vattkoppor eller generaliserad bältros ska inte vårdas på Patienthotellet.
- Patient med bältros kan vårdas på Patienthotellet och ska serveras mat på rummet. Får vistas i allmänna lokaler utanför Patienthotellet.

Transport inom sjukhus – patient med vattkoppor eller generaliserad bältros

- Transport inom sjukhuset ska om möjligt undvikas.
- Undersökningar och behandling ska, om medicinskt möjligt, utföras i vårdrummet. Om detta inte är möjligt, till exempel vid behov av akut operation, ska mottagande enhet informeras i god tid innan patient skickas.
- Om transport inom sjukhus måste ske, ska transportväg och tidpunkt planeras för att minska risken för kontakt med andra patienter, personal och besökare.
- Mottagande enhet kan behöva tid att evakuera patienter och personal som saknar säkerställd immunitet. Personal som inte är säkert immun ska inte befinna sig i samma lokal som smittsam patient. Diskutera gärna med Smittskydd Värmland.
- Sjuksköterska ska alltid medfölja transporten.
- Transport ska ske i plan 1 enligt principen ”kortast och snabbast” väg. Se till att så få personer som möjligt befinner sig längs transportvägen i samband med transporten.
- Transporterande personal ska vara immun mot vattkoppor.

Transport mellan vårdinrättningar – patient med vattkoppor eller generaliserad bältros

- Vid transport mellan vårdinrättningar ska egen bil alternativt ambulans användas.
- Taxi eller allmänna transportmedel får inte användas.
- Meddela diagnos vid beställning av ambulans.
- Ambulanspersonal ska vara immun mot vattkoppor.

Personal

Personal som inte haft vattkoppor ska inte vistas i samma rum som patienter med **vattkoppor eller *generaliserad* bältros**. Folkhälsomyndigheten rekommenderar vaccination mot vattkoppor för icke-immun vård- och omsorgspersonal inom mödra-hälsovård, förlossning och neonatalvård samt i verk-samheter där man vårdar patienter med nedsatt immunförsvar.

Besökande

Besökare ska informeras om risken för smitta.

Disk

Hanteras som vanlig disk.

Tvätt

Hanteras som vanlig tvätt. Tvättsäck på rummet.

Avfall

Hanteras som vanligt avfall. Sopsäck på rummet.

Daglig städning

- Kontaktytor – avtorkning med ytdesinfektionsmedel med tensid.
- Golv och toalett – förfuktade moppar alternativt rengöringsmedel och vatten.
- Städstativet ska desinfekteras efter användning på rummet.

Slutstädning vårdrum

- Säng, sängbord och övriga ytor – mikrofiberduk alternativt rengöringsmedel och vatten.
- Golv och toalett – förfuktade moppar alternativt rengöringsmedel och vatten.
- Städstativet ska desinfekteras efter användning på rummet.

Tomt rum

Vattkoppor och generaliserande (spridd) bältros: Rummet ska stå tomt med stängd dörr i två (2) timmar efter att patient lämnat rummet innan nästa patient tas in. Städning kan ske under dessa timmar under förutsättning att personalen som utför städningen är immun eller vaccinerad mot vattkoppor.

Mer information om vattkoppor på Smittskydd Värmlands webbplats

Mer information om bältros på Smittskydd Värmlands webbplats

Utarbetad av: Smittskydd Värmland